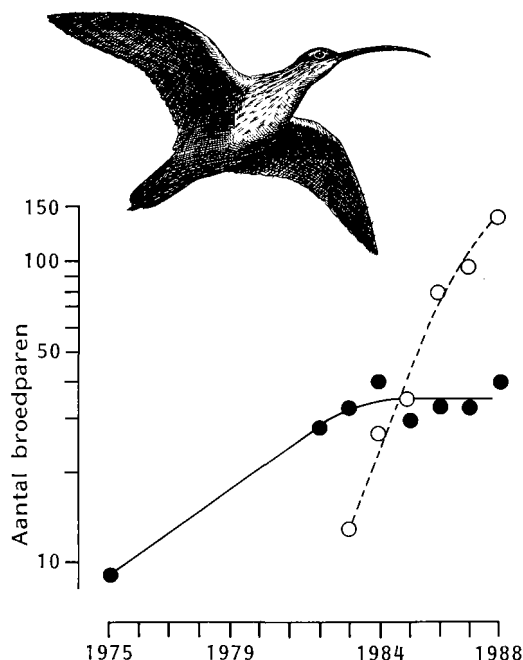

De uitbreiding van de Wulp als weidevogel

LEO M.J. VAN DEN BERG

In de jaren zeventig werd een kleine broedpopulatie van de Wulp ontdekt in een graslandgebied in de Lijmers bij Giesbeek-Duiven ten oosten van Arnhem. Wulpen kwamen in die tijd in ons land hoofdzakelijk voor als broedvogel in heiden, hoogvenen en duinen. Zij nestelden slechts plaatselijk in graslanden, vooral in zand- en veengebieden. Voor het rivierengebied betrof het een nieuwe ontwikkeling. Sinds het voorjaar van 1982 is speciale aandacht geschonken aan enkele populaties Wulpen in het rivierengebied, aanvankelijk alleen in de Lijmers en in het zuiden van de Gelderse Vallei, later ook in andere delen. De broedpopulatie in het westen van de Lijmers (c. 2000 ha) heeft zich in 1975-82 uitgebreid van negen paren tot 28 paren. Daarna groeide de populatie nog door tot een maximum van 40 paren in 1984. Sedertdien lijkt de populatie zich tussen 30 en 40 paren te hebben gestabiliseerd (figuur 1). In het zuiden van de Gelderse Vallei, waar in 1981 het eerste broedgeval werd geconstateerd, verloopt de kolonisatie moeizamer dan in de Lijmers, want daar werden in 1988 nog maar zes territoria vastgesteld.

Figuur 1. Aantalontwikkeling van de Wulp (logaritmisch uitgezet) in het westelijke deel van de Lijmers in 1975-88 (getrokken lijn) en in de polders ten zuiden van de Maas in 1983-88 (onderbroken lijn).

Vanaf het einde van de jaren zeventig komt de Wulp ook als broedvogel voor in de polders ten zuiden van de Maas in Noord-Brabant. Omdat dit gebied zich beter leent voor het volgen van de exponentiële ontwikkeling van de Wulp werd vanaf 1985 de aandacht geconcentreerd op de streek tussen Ravenstein en 's-Hertogenbosch (c. 10 000 ha). Verkennende inventarisaties hadden voor dit gebied in de jaren 1983 en 1984 een aantal van 13, respectievelijk 27 paren opgeleverd. De populatie groeide nadien vrij gelijkmatig (figuur 1), hetgeen resulteerde in 140 territoria in 1988.

Intussen heeft de Wulp ook vaste voet gekregen in het Land van Maas en Waal. Hier werd in 1985 het eerste broedgeval vastgesteld, terwijl er in 1988 al ten minste 13 paren aanwezig waren. In 1988 werden ook op diverse plaatsen in het oostelijke deel van de Betuwe baltende Wulpen waargenomen, zodat ook daar zeer binnenkort broedgevallen te verwachten zijn.

De Wulpen nestelen in allerlei typen grasland. Hoewel enkele paren in relatief ouderwetse graslanden broeden, worden verreweg de meeste nesten gevonden in hypermoderne kunstgrasweiden met veelal hoog-productieve, snelgroeiende grassen. Daarnaast worden de laatste jaren ook op niet-geploegde maisakkers geregeld legfels gevonden. Door in intensief geëxploiteerde graslanden te nestelen, lopen de Wulpen een grote kans hun legsel door landwerkzaamheden of begrazing te verliezen. Het is gebleken dat door het markeren van de nesten veel Wulpen door de kwetsbare periode kunnen worden geloodst. Van een verhoogde predatie als gevolg van de nestmarkering is tot nu toe (1983-88) niets gebleken. Eenmaal uit het ei is de overlevingskans van jonge Wulpen in de graslanden vrij hoog, daar zij zich, anders dan de jongen van andere weidevogelsoorten, bij onraad direct in sloten, greppels en ruigten aan de rand van de percelen terugtrekken. Gemiddeld brengen de Wulpen in deze grascultuursteppe per seizoen twee jongen per succesvol broedpaar groot. Hierin verschilt de graslandpopulatie sterk van de Wulpen die in de duinen nestelen, waarvan de reproductie vaak vrijwel nihil is (J. L. Mulder). Het valt te verwachten dat de uitbreiding van de Wulp als weidevogel zich de komende jaren in versneld tempo zal voortzetten.

Geelpootmeeuwen in Nederland: steeds algemener?

MAARTEN PLATTEEUW

De afgelopen jaren worden in waarnemingsrubrieken van vogelbladen steeds vaker waarnemingen opgegeven van Geelpootmeeuwen. Hierdoor wordt de indruk gewekt dat deze vogels in toenemende mate in ons land voorkomen. Alvorens deze conclusie te kunnen trekken, moeten problemen rond taxonomische status en herkenning worden besproken. Tot voor kort was de algemene tendens om alle grote geelpotige meeuwen, met uitzondering van de

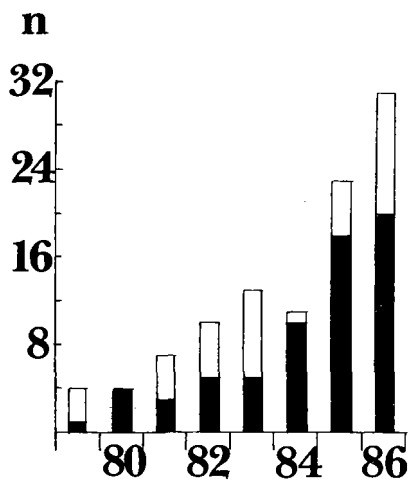
Kleine Mantelmeeuw, te beschouwen als ondersoorten van de Zilvermeeuw. Sinds het einde van de jaren zeventig is men meer en meer geneigd de zuidelijke ondersoorten van de Zilvermeeuw als een aparte soort te beschouwen: de Geelpootmeeuw *Larus cachinnans*. Het gaat om de ondersoorten *atlantis* (Canarische Eilanden en Madeira), *micahellis* (Middellandse Zee) en *cachinnans* (Zwarte en Kaspische Zee) samen met *barabensis* (Centraal-Azië) en *mongolicus* (Oost-Azië). Onlangs is vastgesteld dat bij de noordwaartse uitbreiding van *micahellis* en de zuidwaartse uitbreiding van de Britse Zilvermeeuw (ondersoort *argenteus*) op het Ile d'Oleron (Frankrijk) beide in dezelfde kolonie broeden zonder bastaardering. Blijkens de jaarverslagen beschouwt de CDNA de Geelpootmeeuw sinds 1983 als een aparte soort (o.a. *Limosa* 59: 19). Door deze ontwikkelingen letten veel vogelaars beter op geelpotige meeuwen. Dit zou op zichzelf al tot een toename van het aantal waarnemingen kunnen leiden.

Bij de determinatie van Geelpootmeeuwen zit er een grote adder onder het gras. In Oost-Scandinavië en een deel van het Baltische gebied hebben vele Zilvermeeuwen ook gele poten. Goede beschrijvingen van deze vogels in zomer- en winterkleed zijn helaas nog niet voorhanden. De mantelkleur van deze vogels lijkt veel op die van de Britse Zilvermeeuw. De diverse auteurs zijn het nog niet eens of deze als "omissus" aangeduide vogels varianten zijn van de Scandinavische Zilvermeeuw (ondersoort *argenteus*) of een ondersoort van ofwel de Geelpootmeeuw ofwel de Zilvermeeuw. Zelfs zijn er auteurs die opperen dat het afgedwaalde Geelpootmeeuwen uit de Zwarte Zee zijn. Hoe het ook zij, wanneer geelpotige meeuwen in

onze regionen niet alleen Mediterrane Geelpootmeeuwen (*micahellis*) kunnen zijn, maar ook vormen van noordelijke Zilvermeeuwen (*argenteus*), vergt dit van iedere waarneming een gedetailleerde beschrijving. Hierin dienen naast de kleur van de poten, zoveel mogelijk details te zijn opgenomen over mantelkleur, hoeveelheid zwart en wit in de vleugelpunten, kleur van de oogring, felheid van de roodoranje vlek op de snavel (c.q. gonys) en in winterkleed de vlektekening op de kop. Deze kenmerken zijn pas vanaf het derde levensjaar onderscheidend. Jongere vogels van de Mediterrane Geelpootmeeuw kunnen in ieder geval worden herkend aan de donkerder mantel en lichtere kop in vergelijking met de Zilvermeeuw en een geheel donkere snavel. Verwarring met Zilvermeeuw of Kleine Mantelmeeuw ligt echter constant op de loer.

De gesuggereerde toename (figuur 1) van de Geelpootmeeuw in Nederland zou vooral de ondersoort *micahellis* betreffen. Deze heeft zich de afgelopen jaren sterk naar het noorden uitgebreid. Zo zijn er waarnemingen van 150-370 vogels in nazomer en herfst bij De Panne en Oostende (België). Ook komt de soort bij onze zuiderburen al regelmatig tot broeden. Ondanks alle haken en ogen lijkt de toename van het aantal waarnemingen in Nederland wel degelijk reëel. Een extra aanwijzing is dat de meeste waarnemingen uit ZW-Nederland komen (1979-86; tussen haakjes aantal waargenomen vogels: Zeeland 13 (21), Zuid-Holland 18 (33), Noord-Holland 14 (18), Gelderland 7 (11), Flevoland 5 (9), Overijssel 3 (3), Limburg 4 (5), Noord-Brabant 2 (2) (bron *Dutch Birding*). Met name op de Maasvlakte zijn vrijwel altijd Geelpootmeeuwen aanwezig. De andere waarnemingen komen vooral uit het rivierengebied en van de zuidelijke IJsselmeerkust. Op volle zee werd in 1987 voor de kust van Zuid-Holland ook een aantal vogels gezien (C. J. Camphuysen, N. F. van der Ham). Ook werd in 1987 een Geelpootmeeuw bij IJmuiden gezien die was gepaard met een Kleine Mantelmeeuw (K. J. Eigenhuis). In hetzelfde jaar kwamen bij *Dutch Birding* al zoveel waarnemingen van Geelpootmeeuwen binnen, tot in de stad Groningen, dat deze in de waarnemingenrubriek niet allemaal meer met naam en toenaam werden genoemd. Toch blijkt bij het bekijken van Zilvermeeuwen aan de Hondsbossche Zeewering dat lang niet alle meeuwen met gele of bleekgele poten tot de ondersoort *micahellis* behoren. Geregeld worden geelpotige grote meeuwen gezien met dezelfde mantelkleur en zwart-wit verdeling in de buitenste handpennen als de Britse Zilvermeeuw (L. Stegeman, eigen waarnemingen). Dit zijn wellicht geelpotige Scandinavische Zilvermeeuwen. Om de zaak nog ingewikkelder te maken: in september 1988 werden in NW-Spanje bij herhaling meeuwen gezien met een verenkleed met kenmerken van *micahellis* en niettemin (gedeeltelijk) vleeskleurige poten (L. Stegeman). De herkomst van deze vogels blijft vooralsnog onduidelijk. Het devies bij waarnemingen van geelpotige meeuwen blijft dus opletten, oppassen en opschrijven.

M. Platteeuw, Paletstraat 26, 1825 KS Alkmaar

Figuur 1. Aantal gevallen (zwart) en vogels (totaal) van de Geelpootmeeuw in Nederland 1979-86 gebaseerd op in *Dutch Birding* gepubliceerde waarnemingen.